

היום נלמד בעזרת ה':

זבחים דף מב

הערה: הביאור היום נערך ע"פ חברותא.

(בעמוד הקודם)

מיתבי במה זברים אמורים וכו': הגמרא מקשה לרבי שמעון בן לקיש, הסוכר שטעמו של רבי מאיר אינו משום שמפגלין בחצי מתיר, אלא משום כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה, ממה ששנינו בתוספתא.

במה זברים אמורים שאם חישב כמתנה אחת, פיגל, בדמים הניתנין על מזבח החיצון, שמתנה אחת מהם מתירה את הזבח ומפגלת כהם. אבל דמים הניתנין על המזבח הפנימי, כגון ארבעים ושלוש הזאות של יום הכפורים. (ופרטיהן - מזה על בין הבדים מדם הפר אחת למעלה ושבע למטה, וכנגדן מדם השעיר, הרי כאן 16. וכנגדן מזה 16 הזאות על הפרוכת, הרי 32. ועוד ארבע מתנות על ארבע קרנות מזבח הפנימי, נותן מדם שניהם מעורב, הרי 36. ושבע הזאות נוספות על גגו של מזבח, הרי 43 הזאות על ארבעה מקומות: בין הבדים, על הפרוכת, על קרנות מזבח הפנימי ועל גגו של מזבח).

וכן אחד עשר מתנות של פר כהן משיח, וכן אחד עשר מתנות של פר העלם דבר של צבור.

בכל אלו אם פיגל 'בין בראשונה' דהיינו מתנות שלפני ולפנים בין הבדים, 'ובין בשניה' שעל הפרוכת, 'ובין בשלישית' על מזבח הזהב, לדעת רבי מאיר פיגול הוא וחייבין עליו כרת באכילתו, ולדעת חכמים אין בו חיוב כרת עד שיפגל בכל המתיר, ואם חישב על מקצת מתנות אינו פיגול.

קתני מיהא: אם פיגל בין בראשונה, בין בשניה ולא בראשונה, בין בשלישית. ופליגי רבי מאיר בזה, וסוכר שהוא פיגול, אף על פי שלא היתה כאן דעת ראשונה אלא

חישב בשניה לבדה. והיינו בהכרח משום שהוא סובר מפגלין בחצי מתיר, ולא כדברי ריש לקיש!

רב יצחק בר אבין מתרץ: מה שאמר רבי מאיר שאם פיגל בשניה לבדה הרי זה פיגול, מדובר במקרה שפיגל בשחיטה באופן שנשפך הדם לאחר שגמר ליתן את מתנותיו, ושחטו שער אחר על מנת להתחיל להזות ממנו בהיכל דהיינו מתנה שניה, ובעת שחיטתו חישב מחשבת פיגול. ועל זה אמר רבי מאיר שהוא פיגול, כיון דחד מתיר הוא ופיגל בעבודה שלמה.

קושיא: אי הכי: אם כך פשוט שהוא פיגול, ומאי טעמם של רבנן הסוברים שאינו פיגול? **תירץ: אמר רבא:** מי הם 'חכמים' אלו? זהו רבי אליעזר הסובר שאפילו לגבי איסור העלאה חוץ למקדש, אינו חייב על העלאת חצי מתיר. ואף על גב שהקטרת כזית הרי היא הקטרה, מכל מקום כל שאינו גמר עבודה, אינו חשוב לענין חיוב משום העלאת חוץ. וכדלהלן.

דתנן הקומץ וכו': הקומץ שקמץ מן המנחה, והלכונה שלה. והקטורת שבכל יום, שחציה בבוקר וחציה בין הערבים. ומנחת כהנים שכולה כליל. ומנחת 'כהן משיח' היינו מנחת חביתין של כהן גדול המקריבה כל יום משלו וכולה כליל. ומנחת נסכים הבאה עם קרבן הטעון נסכים, ואין בה לכונה, ואף היא כליל. שהקריב מאחת מהן כזית שהוא שיעור הקטרה בחוץ, חייב. ורבי אליעזר פוטר עד שיקריב את כולן בחוץ. כי כל עוד שלא הקריב את כולן, אין זו הקטרה המוציאה את הבעלים ידי חובתם.

ואם כן, הוא הדין בנידון שלנו, שאף על פי ששחיטה הינה עבודה שלמה, מכל מקום מאחר ולא נגמרה העבודה בשער זה לבדו, שהרי אינו בא אלא להשלים, והרי זו עבודה אחת הנעשית בשתי שחיטות, אין שחיטתו חשובה עבודה לענין פיגול.

קושיא: והאמר רבא וכו': רבא אמר שרבי אליעזר מודה בדמים שהזרוק מקצת דמים מחטאות הפנימיות בחוץ, חייב. ואף על פי שכל מתנות החטאת, עבודה אחת היא לענין עיכוב הכפרה, והיה מקום לומר שבמתנה אחת אין כאן אלא חצי עבודה, כדומה לקומץ ולכונה, מכל מקום חייב עליה משום חוץ. והטעם, הואיל וסובר רבי אליעזר שאם נתן מתנה אחת כנגדה לפני ולפנים, היא מתקבלת, שהרי

אם היה נותן מתנה אחת בפנים ונשפך הדם, נתקבלה מתנה זו, ואין צריך לחזור וליתנה, אלא שוחט אחר ומתחיל ליתן ממקום שפסק.

וכמו שכתוב במשנה (ביומא) רבי אליעזר ורבי שמעון אומרים ממקום שפסק כשנשפך הדם משם הוא מתחיל לתת מדמו של השעיר האחר. והם חולקים בזה על תנא קמא הסובר, שאם נתן מקצת מתנות שבפנים, ונשפך הדם, יביא דם אחר ויתחיל בתחילה, הואיל ולא גמר אותה כפרה. ואם באת לדמות דין פיגול לדין חיוב העלאת חוץ, הרי שלא רק אם פיגל בשחיטה אחת הרי זה פיגול, אלא אפילו חישב במתנה אחת כך הוא, לדעת רבי אליעזר!

אלא אמר רבא: לעולם הברייתא של רבי מאיר עוסקת במחשב בעת הזאות, ולא בעת השחיטה. ומה שהוקשה לך מן האמור "פיגל בין בשניה בין בשלישית" שחשבת להעמידו באופן ששתק בראשונה, אינו כן! אלא מדובר כגון שפיגל בראשונה ושתק בשניה, וחזר ופיגל בשלישית. וטעמו של רבי מאיר שהוא פיגול, משום שמתנה שניה נעשית על דעת הראשונה, כי כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה, וכפי שאמר ריש לקיש.

ומה שנקט 'חזר וחישב בשלישית', לחידוש נקט כן, שאף על פי שחזר וחישב בשלישית, מכל מקום נתינה שניה ששתק בה נעשית על דעת ראשונה. כי היה מקום לומר שאם תעלה בדעתך נתינה שניה על דעת ראשונה הוא עשה, אם כן מדוע הוא חזר ופיגל בשלישית? הרי אף אותה היה לו ליתן בשתיקה. ומזה שחישב בשלישית משמע שלא עשה את השניה על דעת הראשונה. אף על פי כן קא משמע לן שאין אומרים כן.

מתקיף לה רב אשי: על רבא. איך העמדת את המשנה בששתק בשניה, וכי האם כתוב בכרייתא שהוא שתק בשניה?

אלא אמר רב אשי: הכא במאי עסקינן, כגון שפיגל והוציא הפיגול בשפתיו בראשונה ובשניה ובשלישית. דהיינו, הן במתנות שעל הבדים, הן במתנות שעל הפרוכת, והן במתנות שעל קרנות המזבח הפנימי. אבל ברביעית שעל גג המזבח לא פיגל. ולעולם טעמו של רבי מאיר הוא משום כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה, ומשום כך אף הרביעית פיגלה.

ושמענו בזה חידוש, שאף על פי שלא שתק אלא ברביעית, מכל מקום אומרים אנו בזו שעשאה על דעת ראשונה. כי היה מוקם לומר שאם תעלה בדעתך כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה ומשום כך חל פיגול ברביעית שנעשתה בשתיקה, אם כן מדוע הוא חזר ופיגל בכל אחת ואחת? ומדוע לא שתק אף בשניה ובשלישית? ונוכח מכאן שלא עשה על דעת הראשונה. קא משמע לן שאין אומרים כן.

קושיא: והא בין בין קתני! קשיא: הרי כתוב בכרייתא "בין בראשונה ובין בשניה ובין בשלישית", ומשמע שפיגל או בזו או בזו, ולדברך מדובר בשפיגל בשלושתן! ולכן מסיקה הגמרא 'קשיא'!

הגמרא מקשה על השיטה שחיפשה להעמיד את טעמו של רבי מאיר משום שמפגלין בחצי מתיר.

אמר מר: רבי מאיר אומר לגבי מחשב במקצת הזאות, או בקומץ לבדו, פיגול וחיובין עליו כרת.

מכדי כרת וכו': הגמרא מקשה, אמנם לגבי קומץ ולבונה יתכן לומר מפגלין בחצי מתיר. אבל לגבי חצי זריקה כיצד ניתן לומר דבר זה? הרי כרת על אכילת בשר פיגול לא מתחייב עד שיקרבו כל מתיריו, דהיינו שתיכלנה עבודות הדם של הזבח. וכמו שאמר מר - כהרצאת זבח כשר כך הרצאת פסול. מה הרצאת כשר אינה הרצאה עד שיקרבו כל מתיריו לאחר סיום ארבע עבודות הדם, אף הרצאת פסול כשבא לפגל אין חל הפיגול עד שיקרבו כל מתיריו.

אם כן, הרי בחטאות הפנימיות כיון שהוא חשב מחשבת פיגול בפנים בהזאות של בין הבדים, הוא פסול, והרי זה כמי שלא היזה את דמו. ואם כן, כשהוא חוזר ומזה את דמו בהיכל, הרי זה כאילו הוא מזה מים בעלמא, ונמצא שלא זרק דמו, והרי מתנה אחת מעכבת בחטאות הפנמיית!

(ואמנם, כאשר מפגל בעת השחיטה, אף על פי שנפסל הזבח בכך, ולאחר מכן זרק את דמו במחשבה או בשתיקה, וזריקה זו נעשית בדם פסול. יש לומר שמאחר וריבתה התורה דין מחשבת פיגול בעת השחיטה שהיא מפגלת, הרי בהכרח באופן זה דיברה תורה שיהיה פיגול, וזריקה זו כמו שהיא מרצה לפיגולו. והוא הדין לרבנן הסוברים אין מפגלין בחצי מתיר. או לרבי מאיר בשיטה הסוברת שטעמו משום על

דעת ראשונה הוא עושה. שמאחר וצריך לחשב על כל עבודת הזריקה, ולא מציני שיחול פיגול אלא באופן זה, בהכרח שעל זה דיברה תורה באומרה דין פיגול בזריקה, שזריקה זו שפיגול בה היא המרצה לפיגולו.

אבל לשיטה הסוברת "מפגלין בחצי מתיר", אין כאן זריקה כלל. כי מאחר ולא גמר הזריקה במחשבת פיגול אלא במחשבה כשרה, נמצא שיש כאן חצי זריקה של פיגול וחצי זריקה כשרה, ואין כאן זריקה המרצה לפיגולו).

תירוץ: אמר רבה: מה שאמר רבי מאיר פיגול בהזאות, מדובר בארבעה פרים ובארבעה שעירים. כלומר שפיגול בהזאות על בין הבדים בכל מתנותיו של פר ראשון, ונשפך דמו, ושחט פר אחר, והזה מדמו על הפרוכת, וכן פר אחד לקרנות ואחד לטהרו של מזבח.

והטעם שחל כאן הפיגול, כי מאחר וכל אחד הינו כפרה בפני עצמה, ואם היה עושה אותן כהלכתן ללא מחשבת פיגול היתה עבודתו כשרה, הוא הדין לענין פיגול, שהרי קרבו כל מתיריו של כל אחד ונגמרה העבודה בחבירו. ואפילו לדעת רבנן הסוברים שאם נשפך הדם באמצע העבודה, יש לו להתחיל את מתן הדם השני מתחילה. היינו רק אם נשפך באמצע המתנות, אבל באופן שגמר מתנה אחת אין צריך לחזור ולהזות את אלו שכבר סיים את הזאתן. אבל בפר אחד, מודה רבי מאיר שלא חל פיגול, כיון שלא סיים זריקתו מעולם.

רבא אמר: אפילו אם תאמר שרבי מאיר דיבר על פר אחד ושעיר אחד ולא בארבעה, אין קושיא שחצי עבודה אינה כלום לפיגול, כי התשובה היא 'לפיגולו מרצה'. כלומר כשם שאם חישב מחשבת פיגול בעת השחיטה, קרויה זריקת דמו הפסול "קרבו כל מתיריו" לענין שמרצה לפיגולו. הוא הדין כאשר מחשב בעת חצי זריקה ושתק בחציה, שתחשב זריקתו "קרבו מתיריו", כל זמן שלא עירב בה מחשבה אחרת.

*

קושיא: ארבעים ושלוש? והא תניא ארבעים ושבע! מדוע שנתה הברייתא לגבי מתנות יום הכפורים "ארבעים ושלוש", והרי כתוב בברייתא אחרת "ארבעים ושבע"?

תירוץ: הא כמאן דאמר וכו': הברייתא ששנתה ארבעים ושלש, סוברת כמאן דאמר מערבין את דם הפר ודם השעיר ליתן מהם על קרנות מזבח הפנימי, ונמצא מתן קרנות המזבח ארבע מתנות בלבד. (ובמסכת יומא נחלקו ר' יאשיה ור' נתן במה שנאמר "ולקח מדם הפר ומדם השעיר ונתן על קרנות המזבח", אחד אמר, שיהיו מעורבים, ואחד אמר, מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו).

והברייתא ששנתה ארבעים ושבע הינה כמאן דאמר אין מערבין את דמיהם למתן קרנות, נמצא שנותן מכל אחד מהם ארבע מתנות, והרי כאן ארבע נוספות על ארבעים ושלש.

קושיא: והא תניא ארבעים ושמונה! בברייתא אחרת.

תירוץ: הא כמאן דאמר וכו': ברייתא זו ששנתה ארבעים ושמונה, הינה כמאן דאמר שיריים מעכבין, ואם לא שפך שירי הדם ליסוד מזבח החיצון לא כיפר, ולכך צריך עוד מתנה אחת. ואילו הברייתות ששנו ארבעים ושבע וארבעים ושלש סוברות כמאן דאמר אין שיריים מעכבין, ואף אם לא שפכם, כיפר.

*

הגמרא מקשה על ריש לקיש הסובר שטעמו של רבי מאיר אינו משום שמפגלין בחצי מתיר.

מיתבי: נאמר בברייתא במנחות, כמה דברים אמורים שהמנחה נעשית פיגול אף אם חישב בעת עבודה אחת, דווקא אם חישב בעת הקמיצה, או כמתן כלי או בהילוך. שמאחר ועבודות אלו נעשות במתיר אחד בלבד, שהרי אינן נעשות בלבונה אלא בקומץ, יש כאן עבודה שלמה שנתפגלה.

אבל כאשר בא הכהן להקטרה שהיא עבודה הנעשית בשני מתירים; הקטרת קומץ והקטרת לבונה. אם נתן את הקומץ במחשבה של פיגול ואת הלבונה בשתיקה, או שנתן את הקומץ בשתיקה ואת הלבונה במחשבה, לדעת רבי מאיר הרי זה פיגול וחייבין עליו כרת אם אכל ממנו, ולדעת חכמים אין בו חיוב כרת עד שיפגל בכל המתיר. עד כאן הברייתא.

קתני מיהא: כתוב בברייתא שנתן את הקומץ תחילה בשתיקה ולאחר מכן את הלבונה במחשבה של פסול, ובכל אופן חולק על זה רבי מאיר. ומוכח שהוא סובר "מפגלין בחצי מתיר", ולא כפי שאמר ריש לקיש!

תירוצ: **אימא:** יש לבאר את הברייתא כך. נתן את הקומץ בשתיקה ו"כבר נתן את הלבונה במחשבה". כלומר כבר נתן תחילה את הלבונה במחשבה, ומשום כך נתנה שניה שהיתה בשתיקה, על דעת ראשונה הוא עושה.

קושיא: **חדא, דהיינו קמייתא:** קושיא אחת על כך - הרי כבר שנינו אופן זה של נתנה ראשונה במחשבה, כמה שאמרה הברייתא "נתן את הקומץ במחשבה ואת הלבונה בשתיקה". ומדוע צריך לשנות שוב "או את הקומץ בשתיקה וכבר נתנה ללבונה במחשבה"? מה לי הקדים קומץ, מה לי הקדים לבונה?

ועוד: קושיא נוספת - כתוב בברייתא אחרת "או שנתן את הקומץ בשתיקה ואחר כך נתן את הלבונה במחשבה" וכאן אי אפשר לפרש "וכבר נתן"!

ולכן מסיקה הגמרא 'קשיא'!